

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Jane Jovanova

“Cesty k optimalizaci výuky jazyků a výukových materiálů: Jiný přístup k pokročilé jazykové výuce a učení”

předkládané v roce 2019 na Katedře jihoslovanských a východoslovanských studií FF UK

I. Stručná charakteristika práce

Předkládaná doktorská práce prezentuje teoretický přístup k metodickému užívání a vytváření učebního materiálu¹ (v širokém slova smyslu) pro výuku cizích jazyků. Daný přístup vychází z bohaté filozofické a metodické základny, která zahrnuje např. lingvokulturologii, teorie interkulturní komunikace, komunikační a kontextový přístup k výuce jazyků a mnohé další. V první kapitole autor prezentuje názory na koncept kultury a vzájemný vztah mezi kulturou, jazykem jako kulturním fenoménem, ale zvl. jako fenoménem národním, který je prostředkem vytváření národní identity. Ve druhé kapitole se věnuje podrobné diskusi na téma lingvokulturologie a její role při výuce jazyků, resp. předkládá kulturní složku jako neoddelitelnou složku jazyka a jazyk jako fenomén, které se v kultuře formuje, z kultury vychází, ale zároveň i kulturu určité jazykové komunity ovlivňuje. Ve třetí kapitole autor přechází z filozofické báze k metodické a diskutuje současnou dominantní komunikační metodu ve výuce jazyků a poukazuje na některé zavádějící postoje při její aplikaci. Tato pozice je mu odrazovým můstkem pro volbu tzv. kontextové metody a vysvětlení role tzv. autentických materiálů v jazykovém vyučování a jejich vlivu na motivaci a emocionální složku žáka² při učení se cizímu jazyku. Ve čtvrté kapitole pak přechází k vlastním návrhům rámce tvorby učebního materiálu realizovaného v elektronické podobě. Argumentuje současným pojetím společnosti pracující s velkými objemy dat a praktičností navrhovaného materiálu vzhledem k aktuální standardům běžného uživatele při práci s informací.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Předkládaná disertační práce představuje nový metodický přístup k tvorbě učebních materiálů v jazykovém vyučování. Celkově velmi dobře zapadá do aktuální pedagogické situace, v níž díky akceleraci vývoje různých aplikací začínají vznikat typy učebních materiálů, které by ještě před pěti lety byly nemyslitelné. Na práci si vysoce cením zvláště kandidátovy schopnosti zasadit myšlenku encyklopedicky vznikajícího materiálu do širokých souvislostí, a to jak filozofických, psychologických, společenských i didaktických. Právě tímto ukotvením poskytuje oporu pro definování parametrů diskutovaného učebního materiálu a následně vytváří jednoznačnou oporu pro návrh a vznik konkrétní aplikace.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Text disertační práce je systematicky vystavěn a stylisticky odpovídá parametrům pro daný typ textu. Jednotlivé kapitoly jsou ústrojně zabudovány do celku, takže je zřejmé, proč jsou dílčí informace

---

¹ Vzdávám se pro daný posudek pojmu *učebnice*, který je dle mého názoru s ohledem na navržený přístup v mnohém zavádějící a konotuje nevhodné představy.

² V textu užívám termín *žák* jako paralelní k anglickému *learner*, tj. jako neutrální termín pro blíže nedefinovanou osobu, která se učí cizí jazyk.

uváděny s ohledem na cíl práce. Členění práce odpovídá požadavkům kladeným na odborný text, účelně využívá názvů kapitol a podkapitol tak, aby předznamenaly a ukotvily uváděné informace. K samotné formulaci argumentace je třeba poznamenat, že autor vytváří text ve své formulaci simulující diskusi se čtenářem, kterému pokládá otázky a diskutuje s ním o problematice vedoucí k naplnění vytčeného cíle práce. Na celém textu je navíc zřejmý zainteresovaný přístup a nadšení pro prezentovanou problematiku.

2. Formální úroveň práce

Po formální stránce disertační práce představuje dobře zpracovaný text, který je přehledně členěný. Celková grafika textu je propracovaná a strukturuje informaci je zpracována podle jejich důležitosti do několika úrovní. Tabulky, grafy a ilustrační doprovod je dobře čitelný, dobře popsán a organicky začleněný do textových pasáží.

Jazyk práce odpovídá odbornému stylu, autor se nedopouští jazykových neobratností, ani gramatických a pravopisných chyb.

Citace, odkazy, poznámky pod čarou i bibliografie odpovídají požadovaným parametrům.

3. Práce s prameny či s materiálem

Autor disertace vychází z chválihodně široké materiálové základny; zvolené informace propojuje, náležitě diskutuje a vyvozuje z nich vlastní závěry. Kromě tištěných materiálů na mnoha místech také odkazuje na diskuse s vybranými odborníky, se kterými dílčí otázky konzultoval.

V práci jsou řádně užívány primární i sekundární zdroje, na něž je patřičně odkazováno jak v textu, tak v bibliografii.

V práci je třeba vyzdvihnout práci s prameny formulovanými v několikajazyčných; převážně v angličtině, ale také např. v ruštině, němčině, francouzštině. K mému překvapení však autor téměř nepracuje s literaturou domácích českých autorů.

V průběhu celého textu jsem se nedokázala vyhnout opakovaně vznikající asociaci koncepce *slovníku* a *encyklopedie*, tak jak se jak jako modely odkazující k obecné reprezentaci vědění a světa používají v sémiotice, lingvistice, kognitivních vědách atd., proto pro mě bylo do jisté míry překvapením, že autor reprezentující tento model, který lze sledovat na pozadí celé disertační práce, v textu není nikde citován (tj. U. Eco, zvl. *Od stromu k labyrintu*. Praha: Argo, 2012).

4. Vlastní přínos

Jak jsem již uvedla výše, je zřejmé, že autor, ačkoliv využívá opravdu širokou základnu odborné primární a sekundární literatury, pracuje s čerpanými myšlenkami tvořivým způsobem tak, aby ukotvil a vysvětlil svůj vlastní koncept. V práci s odbornými zdroji prokazuje, že je schopen kontinuálně navazovat na dosavadní poznatky, které propojuje a dále rozvíjí. Předkládaná disertační práce představuje originální přínos v oblasti didaktiky cizího jazyka. Její originalita spočívá jak v samotné myšlence kontextově zapojeného materiálu, který lze vzhledem a aktuálním technickým možnostem neustále rozvíjet, tak i v návrhu parametrů, jak by takový materiál mohl konkrétně vypadat, a poskytuje tak de facto návod, který je dobré při tvorbě materiálu dodržet.

IV. Dotazy k obhajobě

V následující části vznáším několik dotazů, které by měly přispět spíše k rozvoji výhledů další práce.

1. S ohledem na fakt, že disertační práce byla zpracovávána v českém akademickém prostředí na FF UK, očekávala bych výraznější vliv domácích odborníků; zvl. mám na mysli práce z oblasti tzv. reálií a kulturologie, kterým se v práci věnujete podrobně (J. Hasil, J. Cvejnová, K. Romaševská, J. Láh). Bylo vyhnutí se konfrontaci s českou odbornou větví záměrné?
2. V práci na mnoha místech zmiňujete nedostatek učebnic pro vyšší úroveň, případně poukazujete na existenci materiálů, které nejsou dostatečně zajímavé, protože nejsou autentické. Z práce není jasné, zda tuto výtku směřujete ke všem jazykům obecně (v takovém případě se domnívám, že materiály pro angličtinu a francouzštinu existují v dostatečné variabilitě i pro úroveň B2-C1), nebo tato výhrada patří nějakému jazyku výhradně (kriticky se stavíte zvl. k materiálům pro žáky ruštiny, se kterými máte osobní zkušenost).
3. Ačkoliv se v práci věnujete psychologickým aspektům osvojování si jazyka, zvl. v oblasti motivace, přesto zůstává nejasné, jak se stavíte ke schopnosti dospělých žáků si jazyk osvojit z hlediska lidských schopností jazykové akvizice v dospělém věku. Z textu disertační práce vyvozují, že každého dospělého člověka (resp. obecný lidský průměr) považujete za schopného osvojit si jazyk na úrovni B2 a vyšší. Je tomu tak?
4. Na s. 222 se podrobně věnujete pozitivům elektronických učebních materiálů. Mohl byste také uvést, jaká jsou jejich negativa?
5. Metodika práce s učebním textem odpovídá přístupu k informaci v euro-americkém kontextu. Když jste text disertace formuloval, přemýšlel jste někdy nad asijskými žáky a možnostmi užití Vámi navrženého materiálu v odlišných kulturách? (Otázka je aktuální zvl. s nárůstem asijských zájemců o evropské jazyky.)
6. Jedním z parametrů textů, které by měly figurovat v navrženém materiálu je *sociální relevance* (s. 161). Tento parametr považují za nerelevantní, protože patří do kategorie parametrů s tak výraznými „fuzzy“ hranicemi, že není možné jej uplatnit. Tvůrci Vámi kritizovaného materiálu pro ruské žáky jistě považovali za sociálně relevantní téma baletu a umění. Kdo může rozhodnout o *sociální relevanci* textu, relevanci vzhledem k jakým souřadnicím? (Souřadnicemi zde myslím čas, mocenskou pozici, sociální pozici v širokém slova smyslu atd.)
7. Výrazným parametrem učebního materiálu je podle Vás *autenticita* textů. Nedostatkem tohoto východiska je, že nikde nedefinujete, co považujete za autentické, resp. co už autentické není. Jaké stanovisko zaujímáte k autenticitě vzhledem k časovému uplývání? Nebo pro Vás autenticita spočívá pouze ve zdroji jako takovém?
8. K autenticitě se vztahuje ještě další dotaz. S ohledem na rozsah výukových jednotek jsou i na vysokých úrovních texty (tištěné i audiální) určené pro výuku redukovány. Je pro Vás redukováný text autentický? Tj. je možné, že byste z termínu *autenticita* vydělil termín *autenticita pro pedagogické účely*?

9. Jak si představujete praktickou správu navrženého učebního materiálu vzhledem k třídění textů, které se budou velmi rychle hromadit a vytvářet labyrint. Narážím zde na fakt, že jedním z faktorů učebnice je její limitovanost. Z mého hlediska se i limitovanost může jevit jako psychologické pozitivum: žák má jednoznačnou představu kvanta, které má zvládnout. Tuto limitovanost pokládám za pozitivní faktor, protože představuje reálné cíle v reálném čase. U materiálu typu labyrint tento parametr ztratíte. Jak zajistíte, aby si uchoval realistický charakter s ohledem na postup učebního procesu a nestal se bludištěm, v němž se žák ztratí?
10. Pokusil jste se o vytvoření vlastního materiálu pro potřeby své pedagogické praxe na základě koncepce, kterou navrhuje?
11. Spatřujete v existenci a užívání multimodálního učebního materiálu řešení problému malého počtu žáků, kteří dosáhnou úrovně B2, resp. posunou se na úroveň C1?

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a v předběžně ji klasifikuji jako *prospěl*.

1. 9. 2019

Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.
Ústav bohemistických studií, FF UK Praha